

UJABB ADALÉKOK A HAZAI VEND (SZLOVÉN) NYELVŰ IRODALOM BIBLIOGRAFIÁJÁHOZ.

DR. MELICH JÁNOSTÓL.

A »Magyar Könyvszemle« új folyama X. kötete 426. s köv. lapjain »A magyarországi vend (szlovén) nyelvű irodalom bibliográfiája« czímmel összeállítottam mindazt, a mit akkor hazai vend nyelven nyomtatott könyvekről tudtam. A czikknek a végén azt írtam, hogy összeállításom hézagos, s időről-időre a hiányokat pótolni fogom. Azóta Grácban az egyetemi könyvtárban, valamint a Joanneum könyvtárában kutattam hazai vend nyomtatványok után, s a mit eddig mint előttem ismeretlent találtam, közlöm az alábbi sorokban.

1. *Vanecsei Szever Mihály*. A M. Könyvszemle új foly. X. 428. lapján azt állítottam, hogy »Vanecsei Szever Mihály a vendeknél dívó szokás szerint lehetett Vanecsa (ma Vas-Lak, Vas-megye) faluból való, lehet, hogy ott is született. Lehetséges azonban, hogy Vanecsa . . . községben volt pap . . .« Az 1789-ben megjelent *Nouvi gráduvál*-ban *Bakos Mihály* (előszó 4. lap) ezt írja: » . . . ka je pred nyim nisce nej csinijo, esi vö vzemem Vanacsaj Mihála skolnika Nemske Gmajne vu N. Csobi, i on je vu szvojem Katekizmusi, nistere szlov. peszami vö dao stámpati. v-Halli, 1747 . . .«.

E szerint *Vanecsei Szever Mihály* a nemes-csói (vasmegyei) német egyház tanítója volt.

2. Nouvi | Gráduvál, | vu sterom sze | vö zebráne, pobougsane, |
i | zdaj vete nouvi réd posztá- | vlene dühovne peszmi nahájajo |
szamomi Bougi na diko | vö dáni | Stampani v-Soproni | po Siesz
Jou'zefi. | Vleti 1789. (Múzeumi jegye: Lit. 921^a) 8-r. 8,456, 16.

Az énekeskönyv *Bakos Mihály*, tótkereszturi ág. ev. pap műve, a mint azt az előszó végén levő aláírás tanúsítja. *Bakos Mihály* elmondja, hogy *Kuzmics István* surdi lelkész egyik fő

gondja volt, hogy a szlovén lutheranusok kezébe minél több könyvet adjon. Így bocsátotta közre újtestamentomát és a keresztény hit rövid summáját. Célja volt hívei kezébe énekes könyvet is adni, el is készült vele; mielőtt azonban kiadhatta volna, meghalt (1779, okt. 20.). *Bakos Mihály Kuzmics* utódja volt a surdi parókián. A maga fordítását összevetette Kuzmicsével s így adta ki az énekes könyvet. — Lásd még Tud. Gyűjtemény 1828: V, 26. l.

3. Krátka Summa | velikoga | Katekizmusa | z-szpitávanyem, | i odgovárjanyem | mladoszti | na návuk | vu czaszarszki, i | králeszki dr' sányaj. | (kép és Tíz parancsolat) | Sze najde v-Radgoni, | Pri Weitzinger Aloysi. | 8-r. 112 (A₁—G₈) = A nagy káté rövid summája.

Weitzinger Alajos a XIX. század elején volt Regedén könyvkereskedő. A könyvet ezen idő táján nyomtatták. Egy példány a gráci Joanneum könyvtárban.

V. ö. Magy. Könyvszemle X. 445. lapján az 52. számú könyvet.

4. Sztároga, i nouvoga | Testamen- | toma | szvéte | historie | krátka summa | Na sztári szlovenszki Jezik obrnyena | po | Postüvanom Goszpoudi | *Kuzmics Miklósi*, | Szvétoga Benedeka Fare Dühovniki, | ino Okroglina Szlovenske Vice-Öspörössa. | Z. dopüscsenyom Králeszke Vizoke soule | Stamparie. | Sze najde V-Radgoni, | Pri Weitzinger Aloysi. | 8-r. 133, 2. (=Az ó és új testamentom szent történetének rövid summája ... fordította *Kuzmics Miklós*.)

A műben se előszó nincs, se pedig nincs megnevezve a nyomtatás éve. Mivel *Weitzinger* Alajos 1813 táján volt regedei (radkersburgi) könyvkereskedő (vö. M. Könyvszemle X. 436. lapon a 10. számú könyvet), valószínű, hogy ezt a könyvet is a XIX. század első felében nyomták. Emellett szól az is, hogy a fordító, Kuzmics Miklós 1804 szept. 11-én halt meg (v. ö. Magy. Könyvszemle X. 436). Megvan a gráci Joanneum könyvtárában. A mű első kiadása 1780 körül jelent meg 8-ad rétbén 135 lapon; egy kiadása 1858-ban jelent meg M.-Óváron 140+11. lapon. Lásd Simonič, Slov. bibliografija I. 499. lap.

5. Diktomszke, versuske i molitvene *knjizice* za to malo sölszko deczo szprávlene po *Kis Jánosi* ... na nas szlovenszki jezic obrnyene po *Barla Miháli*, kövágó-örské fare dühovnom pasztéri. V-Soproni 1820.

Megvan a M. N. Múzeum könyvtárában Paed. 1179^s. jegy alatt.

6. Szvėti evangeliomi. V. Radgoni 1840.

A gráci egyetemi könyvtár katalógusa szerint ilyen kiadás is van, a könyvet nem találtam. A szlovén »Kres« folyóirat I. 183. lapján levő jegyzet szerint ugyancsak a »Sv. evangeliomi za nedele i svétka celoga leta v-Radgoni« 1844-ben is megjelentek volna. Egyikből se láttam példányt.

7. Zobriszani | Szloven | i | Szlovenka | med | Múrov i Rábov. | Najde sze v-Körmendini | pri Udvary Ferenci Knigovezari. | 8-r. 143 l. (=A művelt vend és vend-nő a Rába és Mura közt.)

A könyv elején egy Budán 1845. évi Boldogasszonyhava 28-áról kelt rendelet van közölve, a mely a hazai tanítókról szól. A könyv saját könyvtáramban megvan. Simonič, Slov. bibliografija I. 241 szerint *Kossits* József műve.

8. Veliki | Katekizmus. | Katolicsánszkoi mladoszti | za | pravi Krscsánszki navuk. | Po | Kraleszki derzsanyaj. | Sza najde v-Radgoni, | pri Weitzingeri I. A. | Duga ulicza hizse stevilo 18. | 8-r. 126. l. (= Nagy káté a kathol. ifjúság számára.)

Azt hiszem, hogy 1848—1867 közt nyomtatták Grácban, a nyomtató nevét az utolsó lap így közli: »Natis A. Leykamovih dedičev«. Megvan a gráci egyetemi könyvtárban.

9. Kniga | molitvena | sztaró-szlovenszka. | V-steroj sze najdejo | razloesna Molitvi, Litanie, szv. Pesmi | za vszako prilozsno potrebesino | i szv. Krizsna pot. | Na haszek | katolicsánszkim krscsenikom. | Najde sze v' Radgoni | pri Weitzinger Janosi. | 8° 431 lap. (= Ó-vend imádságos könyv.)

A könyv elején Román, gráci püspök 1846 ápr. 15-éről kelt engedélye van közölve, utána a mozgó ünnepek 1864—1900. évig mutató táblája. Az utolsó 431. lapon található a nyomtatás éve, helye és nyomtatója, így: »V Gradei, 1864 | Natis i papir od Andreja Leykama dedičev (naslednikov).« A könyv megvan a gráci egyetemi könyvtárban.

Vö. Magy. Könyvszemle X. 436., 441., 445. lapokon a 10., 31., 51. számú könyveket.

10. Dühovna Hrána | ali | knizsica puna lepih návukov | molitev i peszem | za kath. kerscsenike. | Najde sze | V-Radgoni pri Weitzinger J. knigári, | duga vulica, hizsna Nr. 18 | 8° 240, 7 (= Lelki manna, eledel).

A könyvben egy 1868—1900 közti mozgó ünnepek napjait mutató tábla van, a miből következtethetni, hogy a művet 1868-ban

nyomták. Az utolsó lapon ez olvasható: »Natis A. Leykamovih dedičev«, a miből következik, hogy a művet Gráciban nyomták. Megvan a gráci egyetemi könyvtárban.

Vö. Magy. Könyvszemle X. 445. lapon az 53. számú könyvet.

11. Dühovna Hrána | ali | knizsica puna lepih návukov | molitvic i peszmic | za kath. kerscsenike. | Najde sze | V-Radgoni pri Weitzinger J. knigári | duga vulica, hizsna Nr. 18. | 8° 248, 4 (= Lelki eledel, manna).

A könyvben egy az 1871—1900. év közti mozgó ünnepek napját mutató tábla van. Valószínű, hogy 1871-ben nyomták. A nyomtatás helye Grác, a mi a nyomtató nevével az utolsó lapon így van közölve: »Natiskuje »Leykam Josefthal« v. Gradci.«

Megvan a gráci egyetemi- és a Joanneum-könyvtárban. A Joanneum-könyvtár katalógusa szerint a művet 1872-ben nyomták.

Vö. Magy. Könyvszemle X. 445. lapon az 53. számú könyvet.

12. Navúk vogrskzoga jezika | za zecetnike. | Piszao je | Augustich Imre. | Budapest 1876 8° 78. lap.

Egy példány *Štrekelj* Károly gráci egyetemi tanár könyvtárában.

13. Kniga | molitvena. | Bogá bojecsím dūsam dána. | Sztáro-szlovenszka. | Najdes: | V-Radgoni, pri Weitzinger J. knigári. | duga vulica No. 18—19. | 8°, 428, 8 (= Imádságos könyv).

A könyv elején Román, gráci püspök ajánlata 1846 április 15-éről keltezve, majd egy 1877—1950 közti mozgó ünnepek napját mutató tábla van. Az utolsó lapon pedig ez áll: »Natiskuje Leykam-Josefthal v Gradcu.« E szerint ezt az imakönyvet (1877 körül) Gráciban nyomtatták. Megvan a gráci egyetemi- és a Joanneum könyvtárakban.

Vö. Magyar Könyvszemle X. 436., 441., 445. lapokon a 10., 31., 51. számú könyveket.

14. Kniga molitvena. V Radgoni 1853. Natis od leta 1877.

Igy van közölve a könyv címe a gráci Joanneum katalógusában. A könyvet nem láthattam.

15. Szvétí | Evangeliumi | za | nedele i szvétke celoga leta | z navadnimi molitvami pri bozsoj szlüzsbí, | pred i po poldnévi. — pridavek glavnih isztin | kerscsanszokoga navuka. | z dovoljenom cirkenoga poglavarsztva. | Najdes | v-Radgoni pri Weitzin-

ger J. A. knigari | duga vulica, hizsna Nr. 18 | 8° 220 (= Vasárnapokra és az év ünnepeire rendelt szent evangéliumok).

A könyvben 1840. nov. 23-ról és 1840. decz. 3-ról keltezett gráci püspöki engedély van közölve, mely szerint a könyv újra nyomható. A nyomdász neve az utolsó lapon így van közölve: »Natisz A. Leykamovih dedicsev v-Gradcu.«

Megvan a gráci egyetemi könyvtárban, a melynek katalógusa szerint a mű 1885-ből való nyomtatvány, valamint a Joanneum könyvtárában is.

Vö. Magy. Könyvszemle X. 434. lapon a 9. számú könyvet.

16. Nájszvetejsega szrca Jezusovoga veliki kalendár Za Lüdsztvo na 1904 Leto. Z Dovolyenyom Szombotelszke visesnye cérkvene oblászti. Szombotel (= Szombathely), Cérkvena stamparija. — Később a cím: »Kalendar najszvetejsega szrca Jezusovoga na . . . leto«.

Eddig megjelent 1904., 1905., 1906., 1907. évi folyam. Megvan a Magyar Nemzeti Múzeumban, jelzete: Chrlg. 405^{2p}.

17. Nevtepeno Poprijéta Devica Marija Zmozszna Goszpa Vogrszka. Pobojszen meszecszen liszt. Rédiga: Klekl Jozsef, kaplan v Cserenszovci. I. ketni tecsaj 1904. dec. — 1905. nov. (12. szám).

II. letni tecsaj 1905. dec. — 1906. nov. (12. szám). Szombathely (Szombotel), Egyházm. nyomda. — A szerkesztő a második évfolyamtól »plebanos pri Szv. Szebestjáni«.

Megvan a Magyar Nemzeti Múzeumban, jelzete: Hung. e. 1463er.

18. Krizsna Pout na XIV. Stácie ali Posztjojaliscsa radeljena. (sic!) V-Monostri 1900. Stampana pri Wellisch Béli.

A Magyar Nemzeti Múzeum példánya, jegye: Mor. 4706^s.

19. Paduánszki szvéti Anton ino krüh szriomákov. Szent-Gotthárd 1998 (sic!).

20. Szvéti Evangeliomi za nedele i szvétké celoga leta. Z nisterami molitvami. Zdovoljenjom cirkvenoga poglavarsztva. Izdao Semlics Ferencz v Radgoni 1906.

A 19. és 20. számú könyv megvan *Asbóth* O. könyvtárában.

21. Od vnouge i velke miloscse | i pomoucsi | szvétoga skapulera. (Itt egy kép). Karmelszke Blazsene Divice Marije. | Dobi

sze pri fárnoj czérkvi na Gornjem Szaniki | 1898. | Stampano pri Wellisch Reli (sic!) v Monostri. Kis 16° 26 lap.

A mű végén ez van: »Naglasz sze dáva. Z karmelszki zgodovin sze nekaj, i veszéli rozni vejnecz sze v drúgoj *knigiczi* i kalendáraj napréjda!« A mű megvan a Magyar Nemzeti Múzeumban, jegye: Mor. 5255^{ba}.

22. A muraszombati gazdasági fiókegylet kiadványa. A ver-tetü . . . Krváva vüs. Nyomatott Wellisch Bélánál, Szt.-Gotthár-don (év nél., magyar-szlovén szöveg). 8° 14 lap.

A múzeumi példány jegye: Oec. 965^{sd}.

23. Bratovscsina Karmelszkoga skapulira | Blázsene Device Marije (kép alatt) Pobožsna Knizsica . . . Nyomatott: Szombat-hely, Cerkvene zsupanije stamparna 1901. 8° 26.

A múzeumi példány jegye: Mor. 1882^c.

24. Végül ide írom, a mit *Csaplovits* János a vendek nyelvéről és irodalmáról írt a Tud. Gyűjtemény 1828, V. kötete 25—27. lapján. *Csaplovits* ezt mondja:

»Hogy annál jobb ideát formáljanak magoknak az olvasók a vendus nyelvről, ime ide írom a' Miatyánkot úgy, mint a' vendusok kiírni s mondani szokják:

»Otecz vagy Ocsa nass! ki szivu nebeszaj, szveti sze imé tvoje; pridi kralesztvo tvoje; bojdi vola tvoja, kak na nébi, tak i na zemli. Krüha nassega vszakdenésnye daj nam ga dnesz: i odpüszi nám dugé nasse, kak i mi odpüesamo dusnikom nassim; nevpelaj nász vu szküsavazye (sic! *z* hiba *n* helyett), nego odszloubodi nász od hüdoga. Amen.« (nb. ez kat. miatyánk.)

Ez a' nyelv még nagyon pallérozatlan. Csuda, hogy e maroknyi nép már régen el nem felejtette anyanyelvét. Mert sok századok óta minden nyomtatott könyvek nélkül volt. Még a' Lelki pásztorok is szükölködvén a' nyomtatott Evangeliomos könyvek nélkül, a' vasárnapok és innepnapok Evangeliomot előbb mint sem felléptek a' prédikáló székre, az elolvasás végett, magoknak deák-ból vagy horváthból vandalus nyelvre fordították, egy kis czédulára azt leírván, egy más könyvbe tették 's a' templomban felolvas-ták; míglen N. Tisztó Kuzmics Miklós Sz. Benedeki Plé-bános, 's Tótsági kerületnek Vice Esperestje ezen nagy szükségét valamennyire meg nem kissebbítette, midőn 1780-dik esztendő körül az egész esztendőre szolgáló Evangeliomokat vendus nyelvre fordította, s Méltóságos Szily János Szombathelyi Püspök' bőkezű-

ségéből kinyomtatatta volt; kinek buzgóságát észre vévén az Evangélikus szomszéd Lelkipásztorok, vetélkedve iparkodtak magok felel is segíteni, mert egymásután adták ki azon egynehány darab munkákat, mellyeknek tárgyaik az isteni szolgálat' sebb s csinosabb véghezvitele, úgymint az új Testamentomi Szentírás (1771), Graduale¹; halottas énekek, imádságos könyv. Ezekon kívül vagyon nékik iskolai' s menyegzői könyvök.

A' Katholikusoknál jeget tört a' fenn nevezett Kuzmics Miklós Úr; ennek több munkái vannak: 1. Evangéliomos; 2. Imádságos; 3. Betegeknek való; 4. Nagy és kis abc könyv; 5. Katekismus; 6. Kis Biblia. Sok számú énekei, mellyeket az isteni szolgálat alatt a' templomban szoktak énekelni a' Vendusok. Ezen tudós férjfiúnak munkájiról azt az ítéletet lehet hozni, hogy igen sovány 's sótalan a' stylussa; de nem is csuda, mert ezen pallérozatlan nyelvben, legelőször írni nagy munkába tellett volt. De ennek a' Vandaliában meg istenesített Lelkipásztornak munkái is igen kevés számmal vagynak még kéz között, mivel a' régi nyomtatványok elrongyosodván a' hasznóvétel által, jótévő pedig, a' ki újra kinyomtatná nem találkozáván, lassanként mind elenyésznek annyira, hogy a' Katholikus Vandaliának (mert az Evangélikusok látván a' Katholikusok' fogyatkozásait, hevesen dolgoznak) egy könyve sem lesz, ha csak a' főbb hatalmak valami rendelést és intézést e' végett fel nem gondolnak. Vannak valóban, kivált a' Papi rendben szép eszű férjfiak, kiknek sziveiken fekszik a' szegény együgyű Vendeknek és az ő nyelveknek kimívelése; erre nézve iparkodnak regulariter vandalusúl beszélteni, írni, 's különféle objektumokról disserálni; vannak is már több tárgybeli munkájik írásban, a' mellyeket mindazonáltal homályban tartani kéntelenek, mivel Mecénásokra szert nem tehetvén, magoktól a' szük provisio-jok miatt ki nem telhetik, hogy nyomtatásban azokat kiadhatnák.²

Csaplovits téved, mikor azt írja, hogy a' katholikus példa hatása alatt adtak ki az evangélikusok egyházi könyveket. A tény az, hogy az evangélikusoknak már 1715-ben, 1725-ben, 1747-ben, 1754-ben, 1771-ben (lásd Magyar Könyvszemle X : 428—33., 1., 2., 3., 4., 5. szám alatt) voltak könyveik. Ellenkezőleg, nagyon könnyű bebizonyítani, hogy *Kuzmics* Miklós sok helyen csaknem szóról-szóra írta ki *Kuzmics* István bibliafordítását (lásd Magyar Könyvszemle X : 435. lapon).

* * *

¹ Erről a' könyvről találtatik e' következő tudósítás Ambrósy' folyó-írásában: »Annales ecclesiastici etc. 1795. l. 65: Liber hymnorum, ante aliquot annos impressus chartae et typi nitore omnia fere Hu[n]gariae opera typographica longe superat.«

² Tiszt. Barla Mihály Úr, Kővágó Örsi Evangélikus Prédikátor (Szala Vármegyében) készített egy Vendus Grammatikát, de az is csak kéziratban hever.

Czikkem rég ki volt szedve, mikor *Hellebrant* Árpád akadémiai alkönyvtárnok, kiváló bibliografusunk arra figyelmeztetett, hogy egy nagyobb szerű szlovén bibliográfia jelent meg Laibachban, a melyben a magyarországi szlovén nyomtatványok is fel vannak sorolva. A bibliográfiát tartalmazó könyv czime: »Slovenska bibliografija. I. del: Knjige. (1550—1900.) Sestavil dr. Franc Simonič, kustos c. kr. vseučiliške knjižnice na Dunaju. Izdala in založila »Slovenska Matica.« V Ljubljani. 1903—1905. 8°, 4, 627 lap. E bibliográfiát 1902-ben megjelent czikkemben nem használhattam, most átnéztem, s a következő dolgokat jegyzem meg e bibliografiai összeállításra:

a) *Simonič* a magyarországi szlovén nyelvű könyveket össze-zavarja a magyarországi moson-sopronmegei horvát nyelvű nyomtatványokkal. *Simonič* szerint (lásd 148. lap) *Ficzko* József »Hizsa zlata moléchemu kerscheniku va ruke dana Kőszöghi, pri Leitner Janosu« (a múz. példány jegye Mor. 2573^s; a mű régebbi kiadásának czime: »Nova hizsa zlata stampane Soproni kod Katharine Kulcsár Leti 1829«, a múz. példány jegye Mor. 3573^r) című műve szlovén könyv, pedig nem kell hozzá nagy tudomány, hogy bármely hozzáértő az első tekintetre *horvát* nyelvűnek ne ismerje fel. — Természetes, hogy nem szlovén nyelvű könyv *Ficzko* »Novo Marianszko Zvetye« című műve se, bár *Simonič* (70. lapon) annak tünteti fel (nb. *Ficzko* életét lásd Szinnyei, Magyar írók). Nem lehet szlovén nyelven írott könyv a következő se, a mint a czimből bármely hozzáértő az első pillanatra is látja (lásd *Simonič* 200. lap): »Szridnyi katekizmus z-pítanyi i odgovori za ucsnyu mladine va ugerszkom kralyesztvi i k-nyemu szliséchi dersanyi. Sztarom-Gradi, stampani za lósno pri Alexandru Czéh. 1856. 12°. 95 str.«

b) Minthogy az én czéлом az volt, hogy a *magyarországi* szlovén nyelvű irodalmat állítsam össze, említetlenül kellett hagynom olyan regedei-gráczi nyomtatványokat, a melyek nézetem szerint nincsenek magyarországi szlovén nyelven írva. Így pl. *Simonič* említi a következő művet (200. lap): »Mali katekizem za obsinszke lüdszke sole. Najde sze V-Radgoni pri Weitzinger J. knjigari. 1880 körül. 12° 52. lap«. E művet nem láttam, de magyarországi szlovén nyelvűnek nem tekinthetem, mert e nyelvben »*katekizem*«-et senki sem mond.

c) *Simonič* nem ismeri az én dolgozatomat, sehol reá nem hivatkozik. S ezért megesett rajta, hogy sok hazai szlovén nyomtatvány elkerülte figyelmét. Elkerülte figyelmét azonban az is, hogy a XVI. századi *Truber*-féle szlovén irodalmi ritkaságok közül néhány darabot a M. N. Múzeum könyvtára is őriz.

Az alábbi sorokban már most összeállítottam azokat az adatokat, a melyek az én közlésemet valami módon kiegészítik,

továbbá azokat a hazai vend nyelvű könyvczimeket, a melyekre *Simonič* könyve alapján lettem figyelmes.

25.¹ *Simonič* 2. lap: »Szlovenszki *Abeczedar* za deczo. Posonii typis Weberianis«. 1793 körül jelent meg, 8°.²

Újabb lenyomata lesz a M. Könyvszemle X. 434. lapján. 7. szám alatt említett műnek.

26. *Simonič* 5. l.: »Prirodopis s kepami za národne šole Nastavo: *Augustich Imre*. Lástno družbe svetoga Števana. Buda-Pešt. Athenaeum 1877. 8° 58. lap, képekkel«. (= Képes természetrajz a népiskolák számára, írta Augustich Imre. A Szent-István-társulat tulajdona«).

27. *Simonič* 423. lap: »Prijátel. Znanoszt razserjüvajocse mészecsne novine. Odgovoren réditel: *Augustich Imre*. V Buda-Pesti. Stampano vu Franklin-tivaristve násztavi 1875—79. 4°. Őt évfolyam. — Havonta jelent meg e lap szöveggközti képekkel. Az első évfolyamból 3 szám jelent meg. A szerkesztő halálával 1879-ben megszűnt«. (= A barat. Ismeretterjesztő havi lap. Felelős szerkesztő: Augustich Imre).

Ebből az ismeretterjesztő folyóirathól a M. N. Múzeum hírlaptára egy évfolyamot őriz; czíme: »Prijátel. Znanoszt razserjüvajocse mészecsne novine. Podgovoren réditel: *Augustich Imre*.... Buda-Pest, 1876. Drügo leto, broj 1—12.« — E czimből látszik, hogy *Simonič* czímközlése nem pontos.

28. *Simonič* 11, 44. lap: »Szvéti *angel* csuvár ali vodnik v nebesza. V-Radgoni, pri J. A Weitzingeri. Nyomtatták Gráczbán 1875 körül, 16° 86 + II lap. Második lenyomat év nélkül 108. lap«.

E mű szerzője *Simonič* szerint *Borovnyák* József, vas-hidegkuti plébános. *Borovnyák* 1826 febr. 9-én születet Szent-Benedeken, Vas megyében. 1858 jún. 20. óta plébános Hidegkuton (lásd: A szombathelyi püspöki megye névtára 1897, 185. lap).

29. *Simonič* műve 103. lapján azt mondja, hogy az e dolgozatban 15. szám alatt ismertetett »Szvéti Evangeliomi« című könyvet *Borovnyák* József vas-hidegkuti plébános rendezte sajtó alá.

30. *Simonič* 198. lapon említ egy katekizmust, a melyet *Borovnyák* József írt (V Gradczy. Sze Najde v Radgoni pri Wei-

¹ Folytatólagos számozás.

² A mik az idézetekben *Simonič* szavai, lefordítottam.

czingeri 1864. 8°), de példányt nem látott belőle, címét, lapszámát nem közli.

31. *Simonič* 619. lap: »Abecednik za katoličanske vesničke šole po velejnyi s. Števana družbe po rédi *Bárány* Ignácza slobodno oprávljeni od *Murkovič* Jánoša Bellatinskoga učitelja. III. natis. V Buda-Pešti, štampari vu »Athenaeum«-a štamparii 1878. 8° 57. lap«.

Bárány Ignác: Abécés könyvéről lásd M. Könyvszemle X : 443. lapon a 41. szám alatt mondottakat.

32. *Simonič* 155. lap: »Dühovna Hrana ali knizsica puna lepih návukov molitvic i peszmic za kath. kersesenike. Najde sze v- Radgoni pri Weitzinger J. knigári. Megjelent év nélkül Grácban, »Leykam-Josefsthal« nyomdában 16° 248 + IV. lapon. — Újabb lenyomat 1893-ban 252 + IV lappal«. (= *Leiki manna*).

E műnek más kiadásait lásd M. Könyvszemle X : 445. lapon 53. alatt alatt és ez értekezésben 10 és 11 szám alatt.

33. *Simonič* 416. lap: 1867. leta vogrszkoga orszacskoga spraviscsa poszvecseno pravdeszklenje. Poslovenil Ivan Kardoš. 1868.«

Simonič se látott e műből példányt, mert nem közli se a lapszámát, se a nyomtató helyét stb. A mű címe: »Az 1867. évi magyar országgyűlés szentesített törvényei, vendre fordította Kardos János. 1868«. Lásd dolgozatom különlenyomata 25. lapján a 15. számot.

34. *Simonič* 213. lap: »Molitvena knizsicza za evang. Szlovence na Vogrszskem. 1770 körül jelent meg, legvalószínűbb, hogy *Kuzmič* István írta.« (= *Imakönyv a magyarországi evangélikus szlovének részére*).

Mint hogy *Simonič* se látott e műből példányt, nagyon is lehet kételkedni e cím helyességében. *Kuzmič*s ilyen címmel (»za evang. Szlovence na Vogrszskem«) nem adott volna ki könyvet.

35. *Simonič* 212. lap: »Kniga molitvena, v sterroj se nahajajo razlocsne ponizne molitvi, z-dvojim pridavekom, na haszek szlovenszkoga naroda na szvetlost dana. Sze najde v Radgoni, pri Weitzinger Aloysi 1813. 12° 320. lap. — Második lenyomat 1838«. E könyvet *Simonič* a 251. lapon újból leírja, s itt azt mondja, hogy »a mű szerzője *Kuzmič*s Miklós, s hogy az első

kiadás sokkal régebben jelent meg. Több lenyomata van e műnek; a XIX. század második felében e művet kiadta, megbővítette *Borovnyák József*.

Simonič írásába több hiba csúszott be; az első kiadás ugyan régebben jelent meg; művemből megtudhatta volna, hogy az első kiadás 1783-ban jelent meg (Lásd Magyar Könyvszemle X. 433. lapon 6. szám alatt). Az 1813. évi kiadást is pontosabb cízzel megtalálta volna Magyar Könyvszemle X. 436. lapján a 10. szám alatt. Nagyon valószínű, hogy *Kuzmics* Miklós műve (vö. erre Magyar Hirmondó 1780: 277. l., 1782: 156. lap) ez a »*Kniga* molitvena«, melynek következő kiadásai ismeretesek:

a) 1783., 1813. évi lásd fentebb;

b) 1838. évi, lásd Sim. 212. l. és fentebb.

c) Sim. 212. l.: »*Kniga* molitvena, v-steroj sze nahajajo ržalocsne ponizne molitvi, z-dvojim pridavekom. Na haszek Kato-licanskim Kerscsenikom. Sze nájde v Radgoni pri Weitzingeri Janosi. 1846. Grácban Leykam András örökösei nyomtatták 12° 300 lap.«

d) Sim. 212. l.: »*Kniga* molitvena v-steroj sze uahajajo ržalocsne ponizne Molitvi, z-dvojim Pridavekom. Na haszek katoli-csánskim kresenikom. Sze nájde v Radgoni, pri Weitzingeri Janosi. 1853. Grácban nyomtatták 12° 288 + 23 lappal.« Vö. e dolgozatban a 14. szám alatt.

e) Sim. 212. l.: »*Kniga* molitvena. V-steroj sze nahajajo ržalocsne ponizne Molitvi, z-dvojim Pridavekom. Na haszek Katoli-csánszkim Kerscsenikom *znouvics* vödána . . . V-Körmendini, Na sztroski Udvary-Ferencza. 1853. Stampano v-Sztarom-Gradi. 12° 340 + VIII.«

f) 1868. évi kiadást lásd Magyar Könyvszemle X. 441. lapon 31. szám alatt.

g) 1877. évi kiadást lásd itt a 14. szám alatt.

h) Valószínű, hogy ide tartoznak a 9. és a 41. szám alatt említett imakönyvek is.

36. Sim. 252. lapon azt mondja a »Szlovenszki silabikár«-ról (lásd dolgozatom különlenyomata 25. lapján a 12. számot), hogy 1860 körül újból lenyomtatták (8° 48 lapon). A mű *Simonič* szerint *Kuzmics* Miklós szellemi terméke.

37. Sim. 102. l.: »Szvėti Evangelioni pouleg reda Rimszkoga na vsze Nedele i Szvėtesnye dni z obcsinszkoga szvetoga Piszma na szlovenszki jezik obrnyemi po V. P. Goszpoudi *Kuzmics* Miklosi, plebánási i Vice-Esperesti. Z dopűscsenyom Poglavarstva 1780. 8° 160 lap. — 2. lenyomat 1821-ben. — 3. Szveti Evange-

liomi. Ob *tretjem* vö zo stampani v Graczi. Sze najde v Radgoni pri Weiczinger Aloysi knigari. 1841. 160 lap◀.

Sem a cím, sem a kiadások sorrendje nem lehet helyes. Az első kiadás 1780-ban jelent meg (lásd Magyar Hirmondó 1780: 277, 1782; 156), czime azonban nincs pontosan közölve. — A mű második kiadása 1804-ből való, ezt a kiadást pontosan leírtam Magyar Könyvszemle X. : 434. lapján a 9. szám alatt. — Az 1821. és 1841. évi kiadáson kívül idevaló kiadások még az e dolgozatban 6, 15, 20 szám alatt közölt művek.

38. Sim. 199. l.: »Krátka summa velikoga katekizmusza z szpitávanyem, i odgovarjanyem mladoszti na návuk vu czaszarszki, i kraleszki dr'sányaj. Natis V-Sztarom gradi. Najdesze V-Lendavi pri Balogh Andrasi. 1820 körül jelenhetett meg, 8° 122 l. Első kiadása *Kuzmics* Miklóstól 1780 körül. Többször lenyomtatva◀. (= A nagy káté rövid summája).

Lásd dolgozatom különlenyomatát a 25. lapon, 13. szám alatt. Ugyane műnek újabb lenyomata az e dolgozatban 3. szám alatt ismertetett mű, a melyet *Simonich* 199. lapon 1859 előtt megjelentnek mond. Nála a cím hibásan van közölve (*dr'sanyoj dr'sányaj*) helyett.

39. Sim. 199. l.: »Krátka šuma velikoga Katekizmuša spitávanyem, i odgovárjanyem za katoličanske šóle z-nóva vö dána od drižtva sv. Stevana. V Budapešti. Athenaeuma Štamp. 1883 8° 127 lap.◀

E mű egy 1892. évi kiadását, a mely mű lényegében szintén *Kuzmics* Miklós műve lesz, ismertettem a Magyar Könyvszemle X. : 445. lapján az 52. szám alatt. — *Simonich*nál a cím hibás (*šuma šumma* helyett.)

40. Sim. 251. l.: »ABC za Szlovence na Vogerszkem. 1780 körül. Új lenyomat 1821 körül. *Kuzmics Miklós* műve.◀

Simonich ez abéczés könyvből példányt nem látott, a cím önkényesen megállapított cím. — Lásd dolgozatom különlenyomatát a 25. lapon 13. szám alatt.

41. Sim. 252. l.: »Molitvena knizsicza za vszakoga krisztjana, poszebno za Szlovence na Vogerszkem 1821. Első kiadása régebben jelenhetett meg. *Kuzmics* Miklós műve.◀

Simonich e műből példányt nem látott, az adott cím feltétlenül hibás (*Krisztjan* csak az osztrák vendben ismert szó, a hazai vendben *kršččnik* a »keresztény◀ neve).

42. Sim. 252. l.: »Knjiga molitvena za bolnike za Katoliške Slovence na Vogrskem. 1780 körül. *Kuzmics* Miklós műve«. (= Imakönyv.)

Simonič e műből példányt nem látott, a cím önkényesen van felvéve; 1780 körül ilyen helyesírással *Kuzmics* nem írt.

43. Sim. 252. l.: »Kniga peszmena i molitvena, 1780 körül. *Kuzmics* Miklós műve«. (= Ének- és imakönyv.)

Igaz, hogy *Kuzmics* Miklós énekeskönyvet is kiadott (lásd dolgozatom különlenyomatát a 25. lapon 13. szám alatt), de *Simonič* ebből példányt nem látott, az adott cím nem hiteles s nem megbízható.

44. Sim. 212. l.: »Molitvena *Kniga* Sztaro-szlovenszka puna odebránih lepih molitev, litanijah, peszem, vu vszakoju dühovnoj potrebesini kath. kerscsenika i krizsni pót. Najdes v Radgoni pri Weitzinger J. knjigari. Leykam A. örökösénél nyomtatták Grácban. A gráci püspök 1846 április 15-én kelt engedélylevelével. 8° 447 lap, arczképpel«. (= Imakönyv.)

Nagyon valószínű, hogy az itt 9. szám alatt ismertett könyvnek egy másik kiadása, s hogy lényegében ez is *Kuzmics* Miklós műve, lásd itt a 32. szám alatt.

45. Sim. 212. l.: »*Kniga* molitvena, posebno za Slovence na Vogrskem. Regedében, Waicingernél, 1827 körül.« (= Imakönyv.)

Simonič példányt nem látott, cím önkényes és nem is lehet helyes.

46. Sim. 212. l.: »Molitvena *Kniga* v' pesmah, ali sto cerkvenih ino drüghih pobožnih pesmi med katolškimi kristjani. V Radgoni. A. Wajcinger 1827 körül.« (= Imakönyv.)

Simonič e műből példányt nem látott, cím önkényes, így nem lehet hazai vend nyelvű nyomtatvány.

47. Sim. 412. l.: »Szvéta krizsna pot ali bridko terplejnye ino szmrt nasega goszpodna Jesusa Krisztusa. V Pesti 1870«. (= Szentkereszt-út).

Példányt *Simonič* se látott, lásd nálam Magyar Könyvszemle X.: 441. lapon a 27. szám alatt egy régebbi kiadását.

48. Sim. 436. lapján az általam Magyar Könyvszemle X.: 428. lapon 3-ik szám alatt ismertett könyvet így írja le: »*Réal* zvelicsánsztva, poleg ednoga znameniivanya toga naipoglaviteisega

recsenya jedro szvetoga pizma, vu kterom se vaere naivéksi artikulusi grantani jeszo, ravno i tak nistere krátke molitve i peszmi itd. Stampano v Halli Saxonskoj v leti 1747. 12° 96 lap«.

A szerzőről lásd még e dolgozatban az 1. szám alatt.

49. Sim. 453. l.: »(*Schlör Alajos*). Jezus moje pozselenje ali r. kr. katholicsanszka molitvena kniga. Javitott lenyomat. Najde sze. V Radgoni pri Weitzinger J. knjigovezari. Leykam nyomása Grácban év nélkül 8°. 428 lap. (Átdolgozta Borovnyák József). Többször kiadva 1860—1890 közt«. — Egy ilyen kiadás említve van Sim.-nál a 624. lapon, a mely 1898-ban jelent meg 12°, 428+IV. lappal.

Vö. Magyar Könyvszemle. X.: 448. l. a 10. szám alatt.

50. Sim. 501. lapon közli *Szalay-Kossics* magyar nyelvtanának a pontos címét, a mely művet én egy csonka példányból ismertettem a Magyar Könyvszemle X.: 438. lapon a 16. szám alatt. A cím ez: »Krátki Návuk Vogrszkoga Jezika za Zacsetnike, vödáni od Goszpona *Szalay* Imrea. Na Vandalszka Vüsztza prenesseni po *Kossics* Jósefi, Gornyo-Szinieskom Plebánosi. Sztroskom Plemenite Šeletznoqa Vármegeyeva obcsine vöstampani. V Grádczi. Papír ino Natiszkanye od Leykam Andrása 1833. 8° XX + 185 + II. lap«.

51. Sim. 377. lapon közli Szijártó János »Halottas énekei«-nek a címét, a mely könyvet én a Magyar Könyvszemle X.: 434. lapján a 8. szám alatt irtam le. *Simonič* szerint a mű czime ez: »Mrtveczne peszmi, stere szo sztarih pizsm vküp pobrane, poboug-sane ino na haszek szlovenszkoga národa zdaj oprvics na szvetloszt dane po S. S. P. S. Stampane s Szombateli, pri Sziesz Antoni vu lati 1796. 8° 175 lap«.

Hogy mi az S. S. P. S., azt Sim. se mondja meg. V. ö. Magyar Könyvszemle X. 436. lapon a 12. számot.

52. Sim. 534. lapon *Terplán* Sándor művei közt megkérdőjelezve említi a következőt: »Krščanski abc« to je vodilo krščanskega nanka za otroke«. — Hogy *Simonič* mily önkényesen jár el az általa nem látott könyvek czime közlésében, ez a cím is tanúsítja. A mű pontos címét lásd Magyar Könyvszemle X.: 439. lapon a 22. szám alatt.

Mutató az e cikkben tárgyalt könyvekhez:

Abecedárium 25., 36., 40., 52. szám alatt; vö. Kuzmics Miklós.

Augustich Imre 12., 26., 27.

Bakos Mihály 1., 2.

Bárány Ignác 31.

Barla Mihály 5., 24.

Borovnyák József 28., 29., 30., 35., 49.

Énekeskönyv 2., 24., 43., 51., vö. Kuzmics Miklós.

Evangelios könyv 6., 15., 20., 29., 37., vö. Kuzmics Miklós.

Folyóirat 17., 27.

Gráduvál 2.

Imakönyv 9., 10., 11., 13., 14., 21., 23., 24., 32., 34., 35., 41., 42., 44., 45., 46., 48., vö. Kuzmics Miklós és Schlör Al.

Katé 3., 8., 38., 39., vö. Kuzmics Miklós.

Kis János 5.

Klekl József 17.

Kossics József 7., 50.

Krváva vüs 22.

Kuzmics István 2., 24., 34.

Kuzmics Miklós 4., 24., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43.

Murkovics János 31.

Naptár 16.

Páduai Szent Antal 19.

Schlör Alajos 49.

Szalay Imre 50.

Szentkeresztút 18., 47.

Szever Mihály 1.

Szijártó János 51.

Szily János 24.

Szvéti angel 28.

Terplán Sándor 52.

Vanecsai Szever Mihály 1.